

Finské školství je už několik let opakovaný vzor, na který se odvolávají politici i odborná veřejnost. Ve skutečnosti je u nás minimum těch, kteří zažili skutečné vyučování ve finské škole, či alespoň viděli živého finského učitele. Chválihodně se to pokusil napravit senátor za ČSSD Marcel Chládek, když v dubnu 2013 uspořádal v Senátu veřejný seminář **Možnosti aplikace finského vzdělávacího systému v ČR**, na který pozval nejruznější představitele finské vzdělávací politiky, aby o podstatě jejich vzdělávacího systému informovali zdejší odbornou veřejnost. Jedinou chybou semináře bylo, že z něj neexistoval přepis jednotlivých vystoupení. Po dohodě s kanceláří Senátu jsme tento překlad a přepis pořídili a nabízíme ho veřejnosti spolu s prezentacemi jednotlivých vystupujících. Ty budeme postupně uveřejňovat celkem ve třech příspěvcích.

Přeložili a přepsali jsme tři hlavní vystoupení semináře. Nejde o doslovný přepis, snažili jsme se ve stručnosti přehledně zaznamenat hlavní myšlenky vystoupení. K dispozici jsou ke stažení i prezentace vystupujících. Stručnou informaci a fotogalerii ze semináře najdete na stránkách Senátu [ZDE](#).

Hlavní charakteristiky finského vzdělávacího systému:

Vystoupení obchodního rady finského velvyslanectví v ČR (Matti Lilja, nahrávka 13 minut, poslechněte si [ZDE](#))

- Máme nejkratší školní docházku ze všech zemí OECD a nejmenší rozdíly mezi jednotlivými školami – rodiče proto nemusí složitě vybírat školu pro své děti, prostě je zapíší do té nejbližší. A paradoxně jsme zároveň mezi nejlépe hodnocenými zeměmi ve výzkumech PISA, přitom to vše děláme s rozpočtem, který je průměrný nebo dokonce podprůměrný v poměru k ostatním zemím OECD. Jak je to možné? O tom se právě dnes budeme bavit.
- Reforma finského školství během posledních pětadvaceti let byla vedena výběrem mezi dvěma směry. Tradiční systém založený na známkování, výkonu, standardizaci a kontrole jsme si ve Finsku nevybrali. Vybrali jsme druhou cestu založenou na spolupráci, spravedlivosti, sociálním kapitálu a profesionalitě učitelů.
- Často se mluví o tom, že děti se musí učit obstát v soutěživém mimoškolním prostředí. Ve vědeckých výzkumech se ale prokazuje, že toho lze lépe dosáhnout ve škole, kde panují rovné podmínky pro všechny, než tam, kde vládne soutěživost a kontrola.
- Vysoce výkonné vzdělávací systémy, které můžete najít mezi zeměmi OECD, jsou takové, které kombinují principy rovnosti a kvality. Abychom toho ve Finsku dosáhli, museli jsme se zaměřit na investice do vzdělávání. Museli jsme se zaměřit na to, z čeho můžeme čerpat v našem specifickém prostředí.
- Neměníme vzdělávací politiku po každých volbách, ale zaměřujeme se na dlouhodobější cíle. Zakládáme své změny na vědeckých důkazech, ne na ideologii.
- Našli jsme shodu, kterou podporují všechny politické strany. Ty se podporují navzájem, protože cíl je v oblasti vzdělávání pro všechny stejný.
- Systém je založený na důvěře: rodiče věří školám, školy učitelům, učitelé žákům a žáci přebírají zodpovědnost za to, že se učí co nejlépe. Školy informují rodiče o tom, co se v nich děje, prostřednictvím online databází a systémů.
- Nemáme žádné národní srovnávací zkoušky, pouze po střední škole, po gymnáziu.
- Cílem není školy kontrolovat, ale podporovat je, aby dosáhly svého vzdělávacího cíle.
- Učitelství je jednou z nejvíce ceněných profesí ve Finsku, protože učitelé vědí, že mají volnost a svobodu v tom, jak budou pojmát svou práci.

- Uvědomujeme si, že vzdělávání je investice do budoucnosti. Proto se zaměřujeme už na předškolní vzdělávání.
- V našich školách chceme mít více spolupráce a méně soutěživosti, více důvěry založené na zodpovědnosti a méně testování a kontrol, protože když se soustředíte na národní testování, chcete dosáhnout pouze nejlepších výsledků v testování, ale už se nezabýváte výsledky učení.
- Soustředíme se na učitele a učení, nikoli na rozvíjení školského managementu. Učitelé jsou zodpovědní za učení a nacházení způsobů, jak učit, a školský management je má v jejich úsilí podporovat, nikoli kontrolovat.
- Všechny děti jsou integrované pohromadě ve stejných třídách a těm, co to potřebují, dáme podporu – tento přístup máme podložený vědecky, neděláme žádné experimenty na dětech.

Druhým vystoupením, které jsme z dubnového senátního semináře **Možnosti aplikace finského vzdělávacího systému v ČR** přeložili a přepsali, je přednáška poradkyně pro vzdělávání a vedoucí odboru zahraničních věcí Kristiiny Volmari. (Nahrávku v délce 30 minut si poslechněte [ZDE](#), prezentaci najdete [ZDE](#)).

Přeložili a přepsali jsme celkem tři hlavní vystoupení semináře. Nejde o doslovný překlad, snažili jsme se ve stručnosti přehledně zaznamenat hlavní myšlenky vystoupení. K dispozici jsou ke stažení i prezentace vystupujících. Stručnou informaci a fotogalerii ze semináře najdete na stránkách Senátu [ZDE](#).

O vzdělávání z hlediska perspektivy rovnosti a spravedlivosti:

- Rovnost a spravedlivost je fundamentálním principem finského vzdělávání tak dlouho, jak si to jen pamatují. Tento princip jsme přijali v roce 1968.
- Spravedlivost/Spravedlnost – to je to nejpodstatnější pro každý vládní program a všichni se na tomto principu shodujeme. Tato jednoduchá teze se za posledních dvacet třicet let nezměnila. Věříme v kvalitní školu pro každého a ne jen pro někoho. To je také jeden z důvodů, proč příliš nepodporujeme soukromé školy. U nás je velmi obtížné získat od ministerstva školství licenci k provozování soukromé školy. Chceme, aby rodiče věděli a věřili tomu, že škola, kterou mají nejbližší, je stejně dobrá jako škola ve vedlejší čtvrti.
- Abyste dosáhli spravedlivosti, musíte mít systém, který nemá žádné slepé uličky, které dítěti či studentovi zabrání pokračovat ve vzdělávání podle své volby jen proto, že jste si někdy dříve špatně vybrali nesprávný vzdělávací proud. Ať už si zvolíte jakoukoli cestu, můžete dosáhnout PhD.
- Poslední překážku jsme odstranili teprve před několika lety. Týkala se vzdělávání dospělých. Dnes máme kvalifikaci založenou na kompetencích – což znamená, že pokud jste tesař z České republiky, můžete jednoduše získat certifikát jen na základě toho, že prokážete své dovednosti a zároveň máte možnost pokračovat ve studiu na univerzitě třeba jako právník.
- Školní docházku začínáme později než vy, od sedmi let. Důvodem je, že chceme nechat děti být dětmi tak dlouho, jak je to možné, chceme, aby v tomto období předškolní docházky rozvíjely své nekognitivní a osobnostní dovednosti.
- Typickými znaky finského vzdělávacího systému jsou pružnost a rozmanitost. Nevěříme na standardizaci. Nevěříme, že „jedna velikost padne všem“. Není možné všechny učit stejným způsobem, protože každý učitel má originální způsob, jak učit a zaujmout žáky.

- Zdůrazňujeme průřezová témata, máme spoustu předmětů zaměřených na gramotnosti, máme také několik klíčových témat, která jsou transversální jako je například „blahobyt“ (wellbeing – důraz na kvalitu života) a některé z klíčových evropských kompetencí jako je komunikace, sociální dovednosti, jazykové dovednosti. Nemáme „vnější zodpovědnost“ - což zahrnuje národní testy, kontroly, atd. Inspekce jsme zrušili na začátku devadesátých let minulého století. Za kvalitu se zaručují ti, kteří vzdělávání poskytují. Jde o důvěru v profesionalitu učitelů, kteří jsou pyšní na svou profesi.
- Snažíme se podporovat spolupracující prostředí ve školách, které vede k tomu, že učitelé mnohem více spolupracují. Uvědomujeme si, že všechno to, co by měl dnes učitel vědět, není pro jednotlivce zvládnutelné. Proto mluvíme o sdílených a institucionálních kompetencích, namísto individuálních kompetencí.
- Prvky, které pomáhají vytvářet systém spravedlivější: neprovádíme centrální kontroly; nepodporujeme školy z pozice centrální instituce, ale pomocí dílčích iniciativ, nástrojů a manuálů. Peníze dáváme přímo konkrétním iniciativám, které potřebují podporu.
- Momentálně se zaměřujeme na počet žáků ve třídě, protože na to nemáme žádné regulace; finské školy mají velmi vysokou míru autonomie a míra jejich regulace je nízká.
- Jeden ze základních prvků spravedlivého vzdělávacího systému je právě počet dětí ve třídě. Děti z horšího sociálního prostředí mají větší možnost uplatnit se ve škole, pokud je počet žáků ve třídě mezi 16 – 18 dětmi, proto necháváme toto rozhodnutí na obcích. Mají možnost na ně čerpat peníze ze speciálních fondů. Další prostředky poskytujeme na podporu genderové spravedlivosti, začlenění cizinců atd.
- Autonomie – nejdůležitější úroveň vzdělávacího systému ve Finsku je lokální úroveň.
- Důvěra – abyste mohli lidem důvěřovat, musí být správní lidé na správných místech, to je další důvod, proč považujeme lokální úroveň za tak důležitou.
- Spolupráce – byla klíčovým faktorem pro úspěch reformy, které jsme absolvovali. Na spolupráci jsme také kladli důraz proto, že reformy trvají dlouho. Postupovali jsme kupředu velmi pomalu, ale postupovali jsme jen díky tomu, že jsme plánovali daleko dopředu a byl tu sdílený konsensus ohledně dlouhodobých plánů.
- Momentálně se nacházíme uprostřed reformy kurikula. Ta bude celkově trvat deset let. Nejdříve musíme vyhodnotit, jak předchozí kurikulum fungovalo, pak musíme začít pracovat na spolupráci a konzultacích se všemi účastníky vzdělávacího systému a zhruba za osm, deset let bude nové kurikulum implementováno do škol.
- Vzdělávání je zcela zdarma. Pouze asi 1,5 procenta dětí u nás chodí do soukromých škol – a jsou to většinou školy speciální, např. německé, Evropské či školy vedené podle jiných pedagogických programů.
- Pružnost ve školství pramení z pružného kurikula – sdíleného rámce a lokálních úprav.
- Kvalita vzdělávání je záležitostí všech jeho účastníků. Nemáme standardizované testování. Podporujeme hodnocení ze strany rodičů a žáků.
- Snažíme se zachovat co nejmenší rozdíly mezi jednotlivými školami. Máme nějaké signály, že například v matematice se začínají objevovat rozdíly mezi žáky jednotlivých škol, proto se na to zaměřujeme a snažíme se tomu zabránit.
- Nemáme selektivní systém. Žádné oficiální rozdělení do skupin podle schopností. I když některé školy takové dělení praktikují, jde o přístupné skupiny a nejsou nazývány hodnotícími jmény.
- Učitelství je ve Finsku velmi ceněnou profesí. Je tomu tak proto, že věnujeme značnou pozornost vzdělávání a tréninku učitelů. Učitelé jsou autonomní, podílejí se na rozhodování o vlastní práci.

- Z pohledu individua – kurikulum se zaměřuje na dovednosti, které vám pomohou k prosperitě v životě. Mluvíme o maximální podpoře talentu a o tom, že každé dítě je jedinečné. Zní to jako slogan, ale my věříme, že pokud o něčem budete dostatečně dlouho mluvit a snažit se o to, stane se to realitou.
- Přemýšlíme o klíči, který nám pomůže maximalizovat potenciál. Mluvíme o nekognitivních dovednostech, klimatu ve škole, férovém prostředí, o vidění školy jako komunity, o radosti z učení a kritickém myšlení, kreativitě a zvědavosti.
- Další věc, kterou jsme udělali pro podporu tohoto vývoje – zahrnuje ji i nové kurikulum, které bude implementováno do roku 2016 – je zvýšení počtu neakademických předmětů, jako jsou sport, umělecké předměty a hudba, protože věříme, že jsou pro orientaci v životě velmi důležité, stejně jako například kritické myšlení.
- Další věc, o které právě diskutujeme, je, zda zavést kvůli rozdílům mezi dětmi předškolní vzdělávání jako povinné. Momentálně je dobrovolné a pouze obec má povinnost je zajišťovat. Předškolní vzdělávání navštěvuje nějakých 97-98 % dětí. Právě proto, že předškolní vzdělávání se zaměřuje na nekognitivní dovednosti, rádi bychom v něm měli všechny děti. Často jej totiž nenavštěvují hlavně děti imigrantů.
- V souvislosti s finským vzděláváním můžete často slyšet o individualizaci a podpoře. Snažíme se odstranit každému veškeré možné bariéry, ať fyzické, pedagogické či na základě osobního postoje.
- Jsme hrdí na to, že jsme schopni identifikovat problémy každého žáka velmi brzo. Máme několik podpůrných opatření, která nám pomáhají jednat, když identifikujeme problém. Snažíme se podpořit dialog mezi raným předškolním a školním vzděláváním, protože identifikace problémů začíná ve velmi raných fázích.
- Máme tři úrovně podpory. Každý, tedy i ten, kdo žádný problém nemá, dosáhne na rámcovou/všeobecnou podporu. Když u někoho identifikujeme problém, tak v první řadě zesílíme podporu (částečná podpora specifických potřeb, individuální průvodce/asistent, flexibilní učební skupiny). A konečně poskytujeme specifickou podporu například pro handicapované, dlouhodobě nemocné...
- I když někdy během studia potřebujete tuto speciální podporu, ještě to neznamená, že až do konce školní docházky budete vedeni jako dítě se speciálními potřebami.
- Speciální vzdělávací potřeby neznamenají stigmatizaci. Asi 8,5 procenta dětí potřebují speciální podporu a máme asi 24 procent dětí na základních školách, které potřebují nějakou formu speciální podpory.
- Lokální autonomie také znamená, že můžete mít velmi kreativní řešení např. v podobě individuálních vzdělávacích plánů.
- Uplatňujeme učení v týmu, ve spolupráci více učitelů kdykoli je to možné. Školy jsou povinné mít týmy složené z různých odborníků – profesí (učitel, psycholog...).
- *K individuální podpoře některým speciálním skupinám – migrantům a Romům:*
 - Máme přípravný program pro děti migrantů (asi 4 %) – zaměřený hlavně na jazyk a nekognitivní dovednosti. Po jeho absolvování přecházejí do hlavního vzdělávacího proudu. Existují speciální fondy, ze kterých školy mohou čerpat peníze pro podporu výuky mateřského jazyka cizince ve škole. Učí se tak v našich školách na 50 dalších jazycích. Jde o hodiny mimo běžné vyučování, ale jsou placeny z rozpočtu obcí. Problémem je samozřejmě najít dost učitelů.
 - Romské děti jsou vzdělávány v hlavním vzdělávacím proudu. Hlavním problémem bylo, že rodiny nedostatečně podporovaly děti ve vzdělávání, ale v posledních deseti letech se nám právě toto povedlo velmi výrazně zlepšit. Důležité je, že Romové důvěřují, že je jak politici, tak sousedé chtějí podpořit.

Také vyučujeme romštinu. Asi 25 % romských dětí chodí ve škole na romštinu. Myslím, že se nám u nich podařilo dosáhnout pozitivního přístupu ke vzdělávání.

- Tím, že se náš systém stále nemění (s každou změnou politické reprezentace), mohou se na něm aktivně podílet i učitelé. Nesvazujeme jim ruce regulacemi, snažíme se nechat jim volnost.

Co chcete vědět o finském školství III. – Jak se vzdělávají finští učitelé

23 Srpen 2013 od [EDUin](#) v [Audio a video archiv](#) [Audio a video archiv](#) [audionahrávky](#) [Články](#) - [Žádné komentáře](#)

V posledním příspěvku, který se věnuje veřejnému senátnímu semináři **Možnosti aplikace finského vzdělávacího systému v ČR**, se budeme věnovat vystoupení profesora z univerzity v Jyväskylä Matti Risku. (Nahrávku v délce 24 minut si poslechněte [ZDE](#), prezentaci najdete [ZDE](#)).

Přeložili a přepsali jsme tři hlavní vystoupení semináře. Nejde o doslovný překlad, snažili jsme se ve stručnosti přehledně zaznamenat hlavní myšlenky vystoupení. K dispozici jsou ke stažení i prezentace vystupujících. Stručnou informaci a fotogalerii ze semináře najdete na stránkách Senátu [ZDE](#).

Jak se vzdělávají finští učitelé

- Finští učitelé se snaží ovlivňovat děti nejen znalostmi a vědomostmi, ale také emocionální výchovou. Zabývají se i tím, jak komunikujeme mezi sebou, kladou důraz na sociální vztahy.
- Mým tématem je vedení učitelů a ředitelů ve Finsku. Sám jsem jako učitel pracoval devět let na střední škole a ve vzdělávání dospělých, pak patnáct let jako ředitel střední

školy. Už sedmnáct let se podílím na práci v našem institutu. Vedu pro finské ministerstvo školství a kultury mezinárodní výzkumný program věnující se leadershipu - schopnosti vést druhé.

- OECD publikovala zprávu o tom, jak vytvořit sociální spravedlnost a kvalitu v národním vzdělávacím systému v prosinci 2012. Obsahuje 10 kroků. Pět z nich se věnuje učitelům a ředitelům. Žádná reforma vzdělávání nemůže být provedena bez toho, abychom vzali na vědomí učitele a ředitele.
- Na konci roku 2010 jsme vydali zprávu (ve spolupráci se švédskou akademií), která zahrnovala i teoretické aspekty. Udělali jsme výzkum ve vedení škol a získali jsme na základě výzkumu celkem přesný obrázek o stavu leadershipu ve finských školách. Například z něj vyplynulo, že ve finském systému je to právě ministersvo školství, kdo je hlavním vůdcem v oblasti vzdělávání, protože určuje základní hodnoty, poslání, vizi a strategie, jak rozvíjet a implementovat vzdělávací systém. Nemyslím si, že by to bylo v Čechách jiné. I vy máte stejnou možnost rozhodnout se, co uděláte a čemu chcete věřit. Co vytvoříte a zda to, co od vás Češi dostanou, bude udržitelný rozvoj. Jakožto finský učitel, který má za cíl vytváření budoucnosti – jak finské učitele učíme – se vás budu snažit ovlivnit.
- Chceme, aby naši učitelé byli skutečnými experty, chceme, aby byli schopní vidět to, co je podstatné a oddělit to od toho, co není klíčové. Aby byli schopni sami zachytit učební procesy dětí a žáků – založené na oněch zjištěních.
- Když vzděláváme ředitele i učitele, vždy jim říkáme to samé: Když se podíváte 15 let dopředu – třeba máte sami děti, nebo vnoučata – jakou školu byste pro ně chtěli? Jak si představujete, že bude svět vypadat za těch 15 – 20 let? Co by mělo vaše dítě či vnouče umět zhruba za dvacet let, kdy bude opouštět školu? Jak rozvíjet školu, aby byla taková, že se v ní tato vize dá uskutečnit?
- Finsko nemá takové zdroje jako jiné země, ale dokázalo během třech desetiletí provést komplexní změnu vzdělávacího systému. Tu způsobili učitelé a ředitelé, ale vy, jako politici a státní úředníci, jim k tomu musíte vytvořit podmínky. Rámec, bez kterého to není možné uskutečnit.
- Protože finští učitelé vytvářejí budoucnost, všichni zaměstnanci škol jsou oceňováni za svůj přínos pro společnost. A jelikož všichni učitelé a ředitelé jsou podporováni a nikoli trestáni – vnímají svou práci jako krásnou a hodnotnou. Nejde o plat, ale o to, že vidí ve vzdělávání poslání a vědí, že mají volnost v tom, jak jej vykonávat. Vědí, že prostřednictvím vzdělávání mohou zlepšovat společnost.
- Jako rodič chci, aby moje dítě bylo šťastné, chci, aby mělo dobrou budoucnost, chci, aby ho to ve škole bavilo. Samozřejmě také chci pro své dítě učitele, který ho vidí jako komplexní osobnost a ne jen jako stroj, který produkuje výsledky učení. Měli bychom přemýšlet o tom, co je vlastně cílem vzdělávání, co je smyslem života.
- Vybrali jsme to nejvhodnější pro vzdělávání učitelů. Liší se to pro třídní učitele a učitele jednotlivých předmětů. Jako učitel konkrétního předmětu musíte být skutečným odborníkem (a je jedno zda se jedná o matematiku, biologii, finský jazyk a literaturu nebo hudbu). Když vzděláváme třídní učitele, soustředíme se na pedagogiku. Každá pedagogická škola má vlastní “učňák pro učitele“. Mnoho zemí toto už zrušilo, ale my to stále máme po celé zemi. Máme teoretiky a máme lidi, kteří učí, jak to dělat v praxi. Vzdělávací program pro učitele je opravdu obsáhlý.
- Máme tendenci říkat, že finští učitelé mají spoustu svobody, dokonce snad nezávislosti – já bych řekl, že jsou velmi autonomní. Ale mezinárodní průzkum srovnávající národní kurikula říká, že Finsko jde ve středním proudu, pokud jde o míru decentralizaci a centralizaci.

- Říkáme, že finský vzdělávací systém je vybudovaný od spodu. Mají na tom svůj podíl právě učitelé a ředitelé. Máme ale také jasno z hlediska národní vůle, která shora řídí to, co se děje ve třídách. A velkou společenskou podporu od všech, kteří mají zájem na kvalitním vzdělávání.
- Studie OECD říká, že finští učitelé mají nejvíce pravomocí ve srovnání s ostatními zeměmi OECD. Když se na to podíváte takto, není divu, že je to tak populární profese. Z pohledu ředitele může být učitel opravdu svým pánem. Pokud například nemá dobré výsledky ve srovnávacích testech, nejde ředitel pokárat učitele, ale naopak učitel přichází za ředitelem s tím, že už mu předtím říkal, že nemá pro svou práci dostatečnou podporu. Jde o změnu myšlení, kterou jsme ve Finsku prodělali a díky které máme takový úspěch. Proto má vzdělávání skutečný vliv na společnost. A je to jen na vás, udělat tuto změnu.
- Ředitelé by vždy především měli být učitelé. Měli by mít relevantní kvalifikaci. Ve Finsku musí mít navíc zvláštní certifikát prokazující, že zvládají administrativu kolem vzdělávání. Momentálně zasedá pracovní skupina, která má zanalyzovat a reformovat tuto profesi. Všichni ředitelé jsou zároveň učiteli. Je velmi snadné zapomenout na to, co obnáší profese učitele, zvláště když vysedáváte jen ve své kanceláři.
- Nemůžeme mít standardizované testy, neboť každý ze žáků ve finském vzdělávacím systému má vlastní, individuální průběh vzdělávání. Ptám se vás, co byste vy sami chtěli pro své dítě. Tlustou čáru na konci testu, která vás buď pustí mezi ty, co testem prošli, nebo vás naopak zatratí? My si ve Finsku myslíme, že lidská bytost je ve své podstatě dobrá.
- Ministerstvo školství na čtyři roky zdvojnásobilo finance na vzdělávání – zaměřili jsme se na lokální aktéry. Nikoli na trénink jednotlivců, ale na všechny ředitele, celé školy, zastupitelstva, provincie. Mají odstupňované pedagogické vedení: ředitelé jsou lídři pro učitele, dozorcí školských rad pro ředitele... Všechny průzkumy nám ukazují, že podpora umění vést je správná cesta.